

ERGENLERİN YAŞAM DOYUMUNUN İNCELENMESİ

Özet

Bu çalışmanın amacı, ergenlerin yaşam doyumunu incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinde bulunan üniversitelerin çeşitli lisans bölümlerinin birinci sınıfında öğrenim gören 628 öğrenci oluşturmaktadır. Bağımsız değişkenlere ilişkin verilerin elde edilmesinde araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, öğrencilerin yaşam doyumuna ilişkin verilerin toplanmasında ise Yaşam Doyumu Ölçeği (Diener, Emmons, Laresen ve Griffin, 1985) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun “yaşamın çoğununun geçirildiği yerleşim yeri”, “algılanan anne tutumu”, “algılanan baba tutumu”, “algılanan ekonomik durum” ve “lise eğitimi ve yaşantısı yeterlik algısı” açısından anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği; cinsiyet değişkenine göre ise anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda, sonuçlar tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşam doyumunu, ergen, üniversite öğrencileri.

INVESTIGATION OF LIFE SATISFACTION OF ADOLESCENTS'

Abstract

The purpose of this study is to investigate the adolescents' life satisfaction. The research study group consists of 628 freshman students of a state university in Ankara. In collecting the data related to the independent variables, the Personal Information Form, developed by the researchers; in collecting the data related to the students' life satisfaction, the General Life Satisfaction Scale (Diener, Emmons, Laresen & Griffin, 1985) has been used. According to the results, the life satisfaction of the university students showed significant difference based on “birth order”, “the place which the students spent most of their lives”, “perceived attitude of the mother”, “perceived attitude of the father”, “perceived economic status” and “efficiency perception of the high school education and school life”; but does not differ significantly according to gender. In accordance with the obtained data, the results have been discussed on and some suggestions have been made.

Keywords: Life satisfaction, adolescent, university students.

1. Giriş

Pozitif psikoloji kapsamında psikoloji bilimi ile uğraşanlar son yarım asırdır “İnsan nasıl mutlu olur?”, “Mutluluk sürekli midir?”, “Mutlu olmanın ruh sağlığına etkileri nelerdir?” gibi sorulara cevap aramışlardır. Bu sorulara aranan cevaplar

bireyin ruhsal iyi oluşuna yönelik çeşitli kavramları ortaya çıkarmıştır. Bunlardan biri de yaşam doyumu kavramıdır. Yapılan araştırmalar, yaşamdan doyum almanın ruh sağlığında önemli bir faktör olduğunu göstermiştir (Diener, 1995; Diener, Horwitz ve Emmons, 1985; Diener ve Suh, 1997; Gündoğar, Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci, 2007; Güngör, 2011; Myers ve Deiner, 1995; Neugarten, Havighurst ve Tobin, 1961; Özgür, Babacan-Gümüş ve Durdu, 2010; Wan, Jaccard ve Ramey, 1996; Wardle ve diğerleri, 2004). Yaşam doyumu kavramı ilk defa Neugarten ve diğerleri (1961) tarafından ele alınmıştır. Neugarten ve diğerleri (1961) yaşam doyumunu, bireyin beklentileri (ne istediği) ile elinde olanların (neye sahip olduğu) karşılaştırılması sonucu elde edilen durum ya da sonuç olarak tanımlamıştır. Diener ve arkadaşları ise yaşam doyumunu, bireyin yaşamına ilişkin bilişsel değerlendirmesi olarak tanımlamıştır (Diener, 1984, 1994; Diener, Emmons, Larsen ve Griffen, 1985; Diener, Oishi ve Lucas, 2003). Genel olarak bireyin arzu ve başarıları arasındaki uyum ne kadar çok ise o kadar çok yaşam doyumu olacağı kabul edilmektedir (Diener ve diğerleri, 2003). Beklentilerin ve gereksinimlerin, karşılanması durumunda bireylerde yüksek yaşam doyumu, karşılanmaması durumunda ise düşük yaşam doyumu görüldüğü farklı çalışmalar ile ortaya çıkmıştır (Diener, 2000; Diener, Emmons, Larsen ve Griffen, 1985, Oishi, Diener, Lucas ve Suh, 1999). Kendi yaşamlarına ait olumlu algılara sahip bireylerin toplum içerisinde daha uyumlu ve üretken olduğu; yaşam doyumunun, temel olarak toplumdaki refah düzeyi, sağlık hizmetleri ve eğitim olanakları ile ilişkili olduğu; bireylere verilen eğitim, sağlık ve çevre alanındaki hizmetlerin temel amacının yaşam memnuniyetini artırarak insanları mutlu etmesi gerektiği öne sürülmektedir (Diener, 2000; Diener ve Seligman, 2004; Seligman, 2000; Diener ve Suh, 1997).

Yaşam doyumu, her birey için önemli olduğu gibi üniversite öğrencileri için de önemli bir husustur. Ergenlikten genç yetişkinliğe denk gelen üniversite süreci (üniversite eğitimi ve yaşantısı) öğrencilerin psikososyal yönden kendilerini geliştirebilmesi için önemli bir fırsat olabilir. Ancak, bu gelişimin maksimum düzeyde sağlanabilmesinde öğrencilerin yaşam doyumunun etkili olduğu düşünülmektedir. Alanyazındaki bulgular yaşam doyumu yüksek bireylerin, psikolojik-sosyal-fiziksel yönden sağlıklı bir yaşama, yüksek düzeyde sosyal işlevselliğe, sosyal çevrelerinde daha olumlu ilişkilere, yaşamları ile uyumlu bir mizaca ve kişisel gelişime açık bir bilişsel yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Diener, 1984, 1994, 2000; Diener ve Suh, 1997; Diener ve diğerleri, 1999). Ayrıca, yaşamlarına ait olumlu duygulara ve algılara sahip bireylerin daha etkili problem çözdükleri ve stresli yaşam olaylarına karşı daha dirençli oldukları bilinmektedir (Huebner, Suldo, Smith ve McKnight, 2004; Kabasakal ve Uz-Baş, 2013; Karatekin, 2013; Matheny ve diğerleri, 2002; Sahranç, 2007). Yabancı alanyazında üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışmalarda, akademik yaşantıdaki doyumun (Chiandotto, Bini ve Bertaccini, 2007; Chow, 2005; Diener, 2000; Seligman, 2000), akademik başarı ve sosyal ilişkilerin (Chow, 2005), özsaygının (Chow, 2005; Deiner ve Deiner, 2009), maddi olanaklar ile ilgili

kaygıların (Chow, 2005; Deiner ve Deiner, 2009; Paolini, Yanez ve Kelly, 2006), aile ve arkadaş doyumunun (Deiner ve Deiner, 2009) öğrencilerin yaşam doyumunda etkili olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencileri üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalarda ise eğitim görülen bölüm (Gündoğar ve diğerleri, 2007; İnci, 2014; Kabasakal ve Uz-Baş, 2013; Özdemir, 2015), üniversite eğitimi sürecinde evde ve yurttaki kalma durumu (Özgür ve diğerleri, 2010), maddi olanakları (Tuzgöl-Dost, 2007, 2010; Gündoğar ve diğerleri, 2007; İnci, 2014; Kabasakal ve Uz-Baş, 2013; Özgür ve diğerleri, 2010; Özkara, Kalkavan ve Çavdar, 2015), algılanan anne-baba tutumunun (Tuzgöl-Dost, 2007, 2010), öz algıları (Çeçen, 2008; Deniz, Arslan, Özyeşil ve İzmirli, 2012; Karatekin, 2013; Sahranç, 2007), fiziksel ve ruhsal sağlık algısının (Gündoğar ve diğerleri, 2007; Özgür ve diğerleri, 2010) öğrencilerin yaşam doyumunda etkili olduğu görülmüştür. Bazı çalışmalarda ise kaygı (Gündoğar ve diğerleri, 2007; Güngör, 2011), umutsuzluk ve depresyon (Gündoğar ve diğerleri, 2007) ve kişiler arası çatışma (Koçak, 2014) ile yaşam doyumu arasında olumsuz bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kimlik krizi, kuşak çatışması, sosyal beklentiler ile kişisel isteklerde uyumsuzluk, karşı cinsle olan ilişkiler, yaşanan biyolojik değişim ve yerine getirilmesi gereken gelişimsel görevler gibi pek çok etken ergenlik sürecinde bireylerin yaşamını etkilemektedir (Onur, 2001; Ünal ve Şahin, 2013). Üniversite yaşantısının da ergenlerin yaşamını etkilediği ve değiştirdiği söylenebilir. Üniversite yaşantısında öğrenciler birçok farklı durumla karşılaşabilmektedir. Bu farklı durumlar karşısında öğrencilerin kendilerine güvenmeleri, bireysel hareket etmeleri ve kendi kararlarını almaları beklenmektedir. Üniversite yaşantısından önce edinilen olumsuz düşüncelerin, duyguların, davranışların ve alışkanlıkların üniversite yaşantısında ciddi bir dezavantaja döneceği ve bireyin üniversite eğitimi ve yaşantısında bunlarla baş etmek zorunda kalacağı ortadadır (Erol ve Ercan, 2015). Yaşamına ilişkin olumsuz algılara sahip olan ergenlerin “zorlayıcı ve stresli yaşamsal olaylar” karşısında üniversite eğitimine ve yaşantısına uyum sağlamakta zorlanabileceği söylenebilir. Yurt dışında yapılan çalışmalardan, yaşamlarına ait olumlu algılara sahip öğrencilerin üniversiteden daha fazla verim aldıkları, toplum içerisinde daha “uyumlu” ve “üretken” oldukları bilinmektedir (Baker, 1998; Chiandotto ve diğerleri, 2007; Chow, 2005; Diener, 2000; Fine, 1986; Goodenow ve Grady, 1993; Seligman, 2000). Ekolojik bakış açısı, bireyin içinde bulunduğu ortamdan bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir (Bronfenbrenner, 1979). Bireyin içinde bulunduğu yerin sosyokültürel özellikleri bireyin psikososyal özelliklerini de şekillendirmektedir. Ekolojik bakış açısı çerçevesinde, üniversite yaşamından önce yaşanılan yerleşim yerinin, aile yapısının ve ebeveyn tutumlarının, sosyoekonomik durumun, lise eğitimi ve yaşantısının üniversite eğitimi alan ergenlerin yaşamlarına ilişkin duygularını ve algılarını etkileyen önemli faktörler olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, alanyazında yapılan çalışmalara ilave olarak, üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları ile ilişkili farklı değişkenlerin ortaya konması, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetini veren alan

uzmanlarına; “yaşamlarına ilişkin olumsuz algılara sahip öğrencilerin tespitinde” ve “bu öğrencilere yönelik verilebilecek psiko-eğitimin düzenlenmesinde” fayda sağlayabilir. Ayrıca bu araştırmadan elde edilen sonuçların ve yapılan önerilerin benzer konularda çalışacak olan araştırmacılara ve üniversite yönetimine yol gösterici olabileceği değerlendirilmiştir. Sonuç olarak bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarının *cinsiyet, doğum sırası, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim yeri, algılanan anne tutumu, algılanan baba tutumu, algılanan ekonomik durum, lise ‘eğitimi’ ve ‘yaşantısı’ yeterlik algısına* göre incelenmesi amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Araştırmanın Modeli

Ergenlerin yaşam doyumlarının incelendiği bu çalışma, ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Bu araştırmada değişkenler arasındaki ilişkiler ölçülmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinde bulunan devlet üniversitelerinin çeşitli lisans bölümlerinin birinci sınıfında öğrenim gören 628 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubu, kolaylıkla bulunabileni örnekleme (Convenience Sampling) yöntemi ile oluşturulmuştur. Kolaylıkla bulunabileni örnekleme yöntemi, yakın çevrede bulunan ve ulaşılması kolay elde mevcut ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen bireyler üzerinde yapılan örneklemedir (Erkuş, 2011). Araştırma verileri, 2013-2014 eğitim-öğretim yılı güz dönemi Kasım ayı içerisinde araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Veriler 649 öğrenciden toplanmış fakat 21 öğrenci veri toplama aracında eksik ve hatalı cevaplama yaptıkları gerekçesiyle çalışma grubuna dâhil edilmemiştir. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubunda Yer Alan Ergenlerin Betimsel İstatistikler

Öğrenim Görülen Üniversite	N	%	Cinsiyet	N	%	Yaş	N	%
Hacettepe Üniversitesi	267	42.52	Kız	223	35.5	17 Yaş	152	24.2
Ankara Üniversitesi	154	24.52	Erkek	405	64.5	18 Yaş	476	75.8
Gazi Üniversitesi	207	32.96						

Veri Toplama Araçları

Araştırma için belirlenen değişkenlere ilişkin veriler Genel Yaşam Doyumu Ölçeği ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. Veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Kişisel bilgi formu ile cinsiyet, doğum sırası, yerleşim yeri, algılanan anne-baba tutumu, algılanan ekonomik durum ve lise ‘eğitimi ve yaşantısı’ yeterlik algısı değişkenleri ile ilgili bilgiler saptanmıştır. Kişisel bilgi formunda anne-baba tutumu, ekonomik durum ve lise eğitimi ile ilgili sorulara verilen cevaplar öğrencilerin algılarını yansıtmaktadır. Ör: Lise ‘eğitiminizi ve yaşantınızı’, üniversite ‘eğitimi ve yaşantısı’ için yeterli buluyor musunuz? (evet, kararsızım, hayır).

Genel Yaşam Doyumu Ölçeği (GYDÖ)

Diener, Emmons, Laresen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen Genel Yaşam Doyumu Ölçeği (General Life Satisfaction Scale), Köker (1991) tarafından Türkiye’ye uyarlanmıştır. Toplam 5 maddeden oluşan ölçeğin alt faktörü bulunmamaktadır. Ölçek, “yaşamımdan memnunuz” gibi maddelerden oluşmaktadır. Ergen bireylerden yetişkin bireylere kadar geniş bir yaş grubuna uygulanabilen likert tipi, yedili derecelendirilen (hiç uygun değil=1, tamamiyle uygun=7) ölçeğin toplam puanı 5–35 arasında değişebilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireyin kendi yaşamıyla ilgili olumlu algılara sahip olduğuna işaret etmektedir. Orijinal çalışmada, ölçeğin Cronbach-alfa iç tutarlılık katsayısı.87; Köker (1991) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach-alfa iç tutarlılık katsayısı.76 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışma grubundan elde edilen veriler SPSS 18.00 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bağımsız değişkenlere göre utangaçlık algıları *t*-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanarak tespit edilmiştir. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği Levene F testi ile incelenmiş ve hata payı üst sınırı .05 olarak alınmıştır.

3. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde çalışma grubunun yaşam doyumlarını incelemek için yapılan analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir. Öğrencilerin yaşam doyumlarının bağımsız değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan *t*-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Bağımsız Değişkenlere Göre t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Cinsiyet	I. Kız	223	27.04	4.96	626	-.944	.345
	II. Erkek	405	27.42	4.84			
Bağımsız Değişkenler	Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	Sd	F	p
Doğum Sırası	I. Tek Çocuk	53	25.30	5.84	3	3.59	.013
	II. İlk Çocuk	232	27.50	4.67			
	III. Ortanca Çocuk	167	27.73	4.92			
	IV. Son Çocuk	176	27.19	4.69			
Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yerleşim Yeri	I. Köy	96	25.37	5.65	3	8.44	.000
	II. Kasaba	49	26.83	4.65			
	III. İlçe	204	27.10	4.63			
	IV. Şehir	279	28.16	4.62			
Algılanan Anne Tutumu	I. Otoriter/ Baskıcı/ Aşırı Korumacı	88	24.77	5.98	2	27.86	.000
	II. İlgisiz	139	25.94	5.75			
	III. Demokratik	401	28.31	3.89			
Algılanan Baba Tutumu	I. Otoriter/ Baskıcı/ Aşırı Korumacı	73	22.67	6.83	2	57.25	.000
	II. İlgisiz	116	25.95	4.82			
	III. Demokratik	439	28.41	3.88			
Algılanan Ekonomik Durum	I. Düşük	79	23.78	5.71	2	44.73	.000
	II. Orta	431	27.18	4.48			
	III. Yüksek	118	30.05	4.05			
Lise Eğitimi ve Yaşantısı Yeterlik Algısı	I. Yeterli Bulmuyorum	96	24.53	6.11	2	29.85	.000
	II. Kararsızım	118	26.08	4.59			
	III. Yeterli Buluyorum	414	28.27	4.31			

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam doyumlarının, cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür [$t_{(626)}-.944, p>0,05$].

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam doyumlarının, doğum sırası değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür [$F_{(3, 624)}=3.59, p<0,05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, kardeşi olmayan tek çocuk olan öğrencilerin ($\bar{X}=25.30$) yaşam doyumlarının, doğum sırasında ilk çocuk ($\bar{X}=27.50$), ortanca çocuk ($\bar{X}=27.73$) ve son çocuk ($\bar{X}=27.19$) olan öğrencilerden daha düşük düzeyde olduğu; doğum sırasında ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk olan öğrencilerin ise benzer yaşam doyumlarına sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam doyumlarının, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim yeri değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür [$F_{(3, 624)}=8.44, p<0,05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, üniversite yaşamından önce yaşamının çoğunu şehirde geçiren öğrencilerin ($\bar{X}=28.16$) yaşam doyumlarının, yaşamının çoğunu ilçede ($\bar{X}=27.10$) ve kasabada ($\bar{X}=26.83$) geçiren öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu; yaşamının çoğunu ilçede ve kasabada geçiren öğrencilerin yaşam doyumlarının da yaşamının çoğunu köyde geçiren öğrencilerden ($\bar{X}=25.37$) daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam doyumlarının, algılanan anne tutumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür [$F_{(2, 625)}=27.86, p<0,05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, annesinin tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin ($\bar{X}=28.31$) yaşam doyumlarının, annesinin tutumunu ilgisiz ($\bar{X}=25.94$) veya otoriter/ baskıcı/ aşırı koruyucu ($\bar{X}=24.77$) olarak algılayan öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu; annesinin tutumunu ilgisiz veya otoriter/ baskıcı/ aşırı koruyucu olarak algılayan öğrencilerin ise benzer yaşam doyumlarına sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam doyumlarının, algılanan baba tutumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür [$F_{(2, 625)}=57.25, p<0,05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, babasının tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin ($\bar{X}=28.41$) yaşam doyumlarının, babasının tutumunu ilgisiz olarak algılayan öğrencilerden ($\bar{X}=25.95$) daha yüksek düzeyde olduğu; babasının tutumunu ilgisiz olarak algılayan öğrencilerin yaşam doyumlarının da babasının tutumunu otoriter/ baskıcı/ aşırı koruyucu olarak algılayan öğrencilerden ($\bar{X}=22.67$) daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam doyumlarının, algılanan ekonomik durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür [$F_{(2, 625)}=44.73, p<0,05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, ailesinin ekonomik durumunu yüksek seviyede algılayan öğrencilerin ($\bar{X}=30.05$) yaşam doyumlarının, ailesinin ekonomik durumunu orta seviyede algılayan öğrencilerden ($\bar{X}=26.08$) daha yüksek düzeyde olduğu; ailesinin ekonomik durumunu orta seviyede algılayan öğrencilerin yaşam doyumlarının da ailesinin ekonomik durumunu düşük seviyede algılayan öğrencilerden ($\bar{X}=23.78$) daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam doyumlarının, lise 'eğitimi ve yaşantısı' yeterli algısı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür [$F_{(2, 625)}=29.85, p<0,05$]. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun

belirlenmesi amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, lise ‘eğitimi ve yaşantısı’ üniversite ‘eğitimi ve yaşantısı’ için yeterli bulan öğrencilerin ($\bar{X}=28.27$), bu konuda kararsız olan öğrencilerden ($\bar{X}=26.08$) daha yüksek düzeyde yaşam doyumlarına sahip olduğu; kararsız olan öğrencilerin yaşam doyumlarının da lisede aldıkları eğitimi üniversite eğitimi için yeterli bulmayan öğrencilerden ($\bar{X}=24.53$) daha yüksek düzeyde olduğu görölmüştür.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, üniversite öğrencisi olan ergen bireylerin yaşam doyumları; *cinsiyet, doğum sırası, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim yeri, algılanan anne-baba tutumu, algılanan ekonomik durum ve lise ‘eğitimi ve yaşantısı’ yeterlik algısı* değişkenlerine göre incelenmiştir.

Araştırmanın sonucunda ilk olarak, kız ve erkek öğrencilerin benzer yaşam doyumlarına sahip olduğu görölmüştür. Üniversite öğrencileri üzerine alanyazında yapılan çalışmalarda, cinsiyet değişkenine göre yaşam doyumunun farklılık gösterdiği çalışmalar (Aydiner, 2011; Tuzgöl-Dost, 2007; Gülcan, 2014; Kabasakal ve Girli, 2012; Köker, 1991; Receptoğlu, 2013) olduğu gibi; cinsiyet değişkenine göre yaşam doyumunun farklılık göstermediği (Chow, 2005; Deniz ve diğerleri, 2012; Fugl-Meyer, Melin ve Fugl-Meyer, 2002; Hampton ve Marshall, 2000; Kabasakal ve Uz-Baş, 2013; Özkara ve diğerleri, 2015; Tümkaya, 2011) çalışmalarda mevcuttur. Yaşam doyumuna ilişkin alanyazında, cinsiyetin tartışmalı bir konu olduğu görölmektedir. Alanyazın göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın yeri, zamanı ve çalışma grubunun özelliklerine göre cinsiyet değişkeninde farklı sonuçlara ulaşılabileceği söylenebilir.

Araştırma sonucunda, kardeşi olmayan tek çocuk olan öğrencilerin yaşam doyumlarının, doğum sırasında ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk olan öğrencilere göre daha düşük olduğu; doğum sırasında ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk olan öğrencilerin ise benzer yaşam doyumuna sahip olduğu görölmüştür. Koçak ve İçmenoğlu’nun (2012), lise öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada, doğum sırasına göre yaşam doyumunun farklılık göstermediği görölmüştür. Kalkan ve Koç’un (2008), üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada ise doğum sırasında tek çocuk olan üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma becerilerinin daha düşük olduğu görölmüştür. Adler, tek çocuğun yalnız başına yetiştiği için toplumsal davranışlarının gelişmediğini; paylaşmayı ve diğer çocuklarla işbirliği yapmayı öğrenmediğini; akranlarıyla ilişki kurmada zorluk yaşadığını; çoğunlukla ebeveynlerin onlar adına harekete geçip, sorumluluklarını üstlendiği ve kararlar aldıklarını belirtmektedir (Burger, 2006; Corey, 2008; Murdock, 2012). Ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumlarının, tek çocuk olan bireylerin “bağımsız hareket edebilmeyi, inisiyatif almayı, sıradan yaşamsal sorunlarla bile baş edebilmeyi” öğrenmesini ve farklı yaşam deneyimlerini tecrübe etmesini engellediği düşünölmektedir. Bu engellemeler

ile yetişen bireylerin de basit ve sıradan yaşam sorunları karşısında bile zorlandıkları için yaşamlarından daha az doyum aldıkları söylenebilir.

Araştırma sonucunda, yaşamın büyük bölümünün geçirildiği yerleşim yerinin nüfus büyüklüğü arttıkça, öğrencilerin yaşam doyumunun da arttığı görülmüştür. Özgür ve diğerlerinin (2010) üniversite öğrencileri ve Seydooğulları ve Çiftçi-Arıdağ'ın (2012) lise öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada, yerleşim yerine göre yaşam doyumunun farklılık göstermediği görülmüştür. Farklı gruplar üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda ise yaşamının büyük bölümünü şehirde ve ilçede geçiren bireylerin, kasaba ve köyde geçiren bireylere göre düşük düzeyde utangaçlığa (Altıok, 2011; Erdal, 2003), yüksek düzeyde düzeyde öz saygıya ve atılganlığa (Dinçer ve Öztunç, 2009; Kahriman, 2005; Yılmaz ve Ekinci, 2001) sahip olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Alanyazından, yaşanan yerleşim yerinin nüfus büyüklüğü arttıkça bireylerin kendilerine ilişkin daha fazla olumlu algılara ve duygulara sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçların da üniversite öğrencileri için bu ilişkileri destekler biçiminde olduğu söylenebilir. Yerleşim yerlerinin nüfus büyüklüğüne paralel olarak sosyal, ekonomik, teknoloji vb. imkânlarının da artış göstermesi ile bireylerin daha fazla ve çeşitli yaşam deneyimine sahip olduğu, bu durumun da bireylerin psikososyal gelişimini olumlu yönde etkilediği ve yaşam doyumunu yükselttiği söylenebilir.

Araştırma sonucunda, annesinin ve babasının tutumunu “demokratik” olarak algılayan öğrencilerin yaşam doyumunun, “otoriter/ baskıcı/ aşırı koruyucu” veya “ilgisiz” olarak algılayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Tuzgöl-Dost'un (2007, 2010) üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışmalarda anne-babasının tutumunu demokratik olarak algılayan bireylerin yüksek düzeyde yaşam doyumuna sahip olduğu görülmüştür. Farklı gruplar üzerine yapılan çalışmalarda ise anne-babasının tutumunu demokratik olarak algılayan bireylerin, yüksek düzeyde güvengeniğe (Saruhan, 1996; Tatakır, 2003), eleştirel düşünceye (Tümkiye ve Aybek, 2008); düşük düzeyde tükenmişliğe (Çapulcuoğlu ve Gündüz, 2013), utangaçlığa (Gökmenoğlu, 2011; Hamarta, Baltacı, Üre ve Demirtaş, 2010), sosyal kaygıya (Erkan, 2002; Erkan, Güçray ve Çam, 2002; Horsch, 2004; Karacan, Şenol ve Şener, 1996); olumlu öz algılarına (Adana ve Kutlu, 2009; Özkan, 1994) sahip olduğu görülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen sonuçların da üniversite öğrencileri için bu ilişkileri destekler biçiminde olduğu söylenebilir. Alanyazından, otoriter, baskıcı, aşırı koruyucu ve ilgisiz ebeveyn tutumu ile yetişen bireylerin bireysel hareket edemediği ve sorumluluk alamadığı anlaşılmaktadır. Demokratik anne-baba tutumu ile yetişen ergen bireylerin, diğer bireylere göre üniversite eğitimi ve yaşantısında psikososyal gelişime daha açık olacağı, bireysel hareket edeceği ve kendi kararlarını alacağı söylenebilir. Bu nedenlerle demokratik anne-baba tutumunun yetişkinliğin başlangıcında olan ergen bireyler için önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda, algılanan ekonomik durum yükseldikçe, öğrencilerin yaşam doyumunun da yükseldiği görülmüştür. Bu sonuç, üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Chow, 2005; Deiner ve Deiner, 2009; Gündoğar ve diğerleri, 2007; Matheny ve diğerleri, 2002; Moller, 1996; Özgür ve diğerleri, 2010; Paolini ve diğerleri, 2006; Sam, 2001; Tuzgöl-Dost, 2006, 2007, 2010). Günümüz dünyasında, yaşamsal ihtiyaçlarımızın neredeyse tamamını para ile karşıladığımızı ve ekonomik gelir düzeyimiz ile bu ihtiyaçlarımızı karşılayabilme oranının paralellik gösterdiğini göz önünde bulundurduğumuzda algılanan ekonomik düzeyin yaşam doyumu için çok önemli bir husus olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sonucunda son olarak, lisede aldığı eğitimi ve geçirdiği lise yaşantısını üniversite 'eğitimi ve yaşantısı' için yeterli olduğunu düşünen öğrencilerin, yeterli olduğunu düşünmeyen veya bu konuda kararsız olan öğrencilere göre yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Erol, Çelik ve Üçok'un (2015) yaptığı çalışmada, lisede aldıkları eğitimin öğrenci seçme ve yerleştirme sınavına (ÖSYS) hazırlık için yeterli olduğunu düşünen öğrencilerin, yeterli olduğunu düşünmeyen veya bu konuda kararsız olan öğrencilere göre daha olumlu benlik algılarına ve yüksek yaşam doyumlarına sahip olduğu görülmüştür. Erol ve Ercan'ın (2015) yaptığı çalışmada ise lisede aldıkları eğitimin üniversite eğitimi için yeterli olduğunu düşünen yabancı uyruklu öğrencilerin, yeterli olduğunu düşünmeyen veya bu konuda kararsız olan yabancı uyruklu öğrencilere göre daha olumlu epistemolojik anlayışlara ve benlik algılarına sahip olduğu görülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen sonuçların da bu ilişkileri destekler biçiminde olduğu söylenebilir. Lise eğitimi sürecinde edinilen bilgilerin, kazanımların ve olumlu deneyimlerin bir üst öğrenim kurumunda ergenlerin uyum sürecini ve yaşamlarını kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırma bulgusu değerlendirdiğinde; lisede aldığı eğitimi ve geçirdiği lise yaşantısını, üniversite 'eğitimi ve yaşantısı' için yeterli bulan öğrencilerin yaşam doyumlarının anlamlı olarak daha yüksek olmasının, doğal bir neden-sonuç ilişkisi olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada, belirlenen bağımsız değişkenler ile yaşam doyumunun ilişkisinin ortaya konması ile alanyazına katkı sağlandığı söylenebilir. Bu araştırmadan elde edilen verilerin öğrencilerin kişisel ifadelerine dayalı olması bu araştırma için bir sınırlılıktır. Araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde yapılan öneriler aşağıda sunulmuştur.

Psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) birimlerinde çalışan alan uzmanları açısından değerlendirildiğinde: PDR birimlerine depresyon, umutsuzluk ve aşırı kaygı gibi şikâyetlerle başvuran öğrencilerin durumları bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilebilir. Doğum sırası, anne-baba tutumu, yaşadığı yerleşim yerinin özellikleri, sosyoekonomik düzeyi ve bir önceki eğitim yaşantısı göz önünde bulundurularak bireyin psikolojik durumu değerlendirilebilir. Ayrıca, uzmanlar önleyici, koruyucu ve gelişimsel PDR hizmetleri kapsamında yaşam doyumu düşük öğrencilere yönelik

küçük gruplardan oluşan psiko-eğitimler düzenleyebilir. “Psiko-eğitim grupları, katılımcılara bir kriz durumuyla ya da gelişimsel konularla baş etmede veya problemlerin önlenmesinde yardım etmeye yönelik gruplardır. Bu gruplar sosyal becerilerin geliştirilmesine odaklıdır ve önleyici ya da çare bulucu olabilir” (Brown, 2013).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı açısından değerlendirildiğinde: Ergenlik döneminde olan çocukları ile iletişim problemleri yaşayan anne-babalara, aile yaşam merkezleri bünyesinde “ergen bireyler ile iletişim”, “olumlu anne-baba tutumu” vb. konularda alan uzmanlarının verdiği psikososyal eğitimler düzenlenebilir. “Sosyal beceriler ilişkilerimizin daha sağlıklı olmasını sağlamaktadır. Bireyler, sosyal becerilerini dolaylı veya dolaysız olarak model alma yoluyla öğrenmektedir” (Brown, 2013). Bu bağlamda, alan uzmanları tarafından ebeveynlere verilecek psikososyal eğitimlerin, çocuk ve ebeveyn iletişiminin daha sağlıklı olabilmesine ve ebeveynlerin çocuklarına olumlu rol modeli olabilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmacılar açısından değerlendirildiğinde: Farklı ölçme araçları ve değişkenler ile yapılacak araştırmaların alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Özellikle çok değişkenli araştırma modelleri oluşturularak, yaşam doyumu ergenliğin farklı dönemlerinde olan bireyler üzerinde incelenebilir. Türkiye’de, üniversite öğrencilerinin doğrudan üniversite yaşamını nasıl değerlendirdiği ile ilgili alanyazında kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu eksiklik araştırmacılar tarafından değerlendirilebilir.

5. Kaynakça

- Adana, F., & Kutlu, Y. (2009). Anne-baba tutumlarının adolesanların kendilik kavramı üzerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(2), 18-23.
- Altıok, S. (2011). *Üniversite öğrencilerinin utangaçlık ve başa çıkma stratejileri ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Aydiner, B. B. (2011). *Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının alt boyutlarının genel öz-yeterlik yaşam doyumu ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Baker, J. A. (1998). The social context of school satisfaction among urban, low-income, African American students. *School Psychology Quarterly*, 13 (1), 25-44.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (İ. D. Erguvan-Sarıoğlu, Çeviren). İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal eser 2004 yılında basılmıştır.)
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. London: Harvard University Press.
- Brown, N. W. (2013). *Psikolojik danışmanlar için psiko-eğitsel gruplar hazırlama ve uygulama rehberi* (1. Baskı). (V. Yorğun, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık (Orijinal çalışma basım tarihi 2011).
- Chiandotto, B., Bini, M., & Bertaccini, B. (2007). *Quality assessment of the university educational process: an application of the ECSI model (43-54)*. Effectiveness of university educa-

tion in Italy: employability, competences, human capital (Ed. Fabbris, L.). Physica-Verlag A Springer Company.

- Chow, H. P. H. (2005). Life satisfaction among university students in a Canadian prairie city: A multivariate analysis. *Social Indicators Research*, 70, 139-150.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma kuram ve uygulamaları* (T. Ergene, Çeviren). Ankara Mentis Yayıncılık. (Orijinal eser 2005 yılında basılmıştır)
- Çapulcuoğlu, U., & Gündüz, B. (2013). Öğrenci tükenmişliğini yordamada stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne-baba tutumları. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3 (1), 201-218.
- Çeçen, A. R. (2008). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4 (1), 19-30.
- Deniz, M. E., Arslan, C., Özyeşil, Z., & İzmirli, M. (2012). Öz-anlayış, yaşam doyumunu, negatif ve pozitif duygu: Türk ve diğer ülke üniversite öğrencileri arasında bir karşılaştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 428-446.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95 (3), 542-575.
- Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31, 103-157.
- Diener, E. (1995). A value based index for measuring national quality of life. *Social Indicators Research*, 36, 107-127.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being, the science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55 (1), 34-43.
- Diener, E., & Diener, M. (2009). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. E. Diener (Eds.). In *culture and well-being* (pp. 71-91). Springer Netherlands.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Diener, E., Horwitz, J., & Emmons, R. (1985). Happiness of very wealthy. *Social Indicators Research*, 16, 263-274.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annu.Rev.Psychol*, 54, 403-25.
- Diener, E., & Seligman, M. E. (2004). Beyond money toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5 (1), 1-31.
- Diener, E., & Suh, E. (1997). Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicator. *Social Indicators Research*, 40, 189-216.
- Diñçer, F., & Öztunç, G. (2009). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeyleri. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 22-33.
- Erdal, H. (2003). *Çalışan ve çalışmayan kadınların utangaçlıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erkan, Z. (2002). Sosyal kaygı düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin nitel bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 120-133.

- Erkan, Z., Güçray, S., & Çam, S. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (10), 64-75.
- Erkuş, A. (2011). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci* (3.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erol, M., Çelik, H., & Üçok, A. (2015). Öğrenci seçme ve yerleştirme sınavına giren ergenlerin "benlik algılarının" ve "yaşam doyumlarının" incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 11 (1), 321-345.
- Erol, M., & Ercan, L. (2015). Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin kişisel epistemolojileri ve benlik algılarının incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11 (2), 492-520.
- Fine, M. (1986). Why urban adolescents drop into and out of public school. *Teachers College Record*, 87 (3), 393-409.
- Fugl-Meyer, A. R., Melin, R., & Fugl-Meyer, K. S. (2002). Life satisfaction in 18 to 64 year old Swedes: In relation to gender, age, partner and immigrant status. *Journal of Rehabilitation Medical*, 34, 239-246.
- Goodenow, C., & Grady, K. E. (1993). The relationship of school belonging and friend's values to academic motivation among urban adolescent students. *Journal of Experimental Education*, 62 (1), 60-71.
- Gökmenoğlu, E. (2011). *Üniversite öğrencilerinin utangaçlık düzeyleri ile algıladıkları anne-baba tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Gülcan, A. (2014). *Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumunu üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Gündoğar, D., Gül, S. S., Uşkun, E., Demirci, S., & Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10 (1), 14-27.
- Güngör, T. (2011). *Selçuk Üniversitesi Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinin kaygı ve yaşam doyumunu düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Hamarta, E., Baltacı, Ö., Üre, Ö., & Demirtaş, E. (2010), Lise öğrencilerinin utangaçlıklarının algılanan anne-baba tutumları ve problem çözme yaklaşımları açısından incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 6 (21), 73-82.
- Hampton, N. Z., & Marshall, A. (2000). Culture, gender, self-efficacy and life satisfaction: A comparison between Americans and Chinese people with spinal cord injures. *Journal of Rehabilitation*, 66 (3): 21-29.
- Horsch, L. M. (2004). *Parental attitudes toward socially inhibited children: an exploratory analysis*. Unpublished Master Dissertation, State University, Virginia.
- Huebner, E. S., Suldo, S. M., Smith, L. C., & McKnight, C. G. (2004). Life satisfaction in children and youth: Empirical foundations and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 41 (1), 81-93.

- İnci, S. (2014). *Aday öğretmenlerin duygusal zeka ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kabasakal, Z., & Girli, A. (2012). Üniversite öğrencilerinin kadına yönelik şiddet hakkındaki görüşlerinin, deneyimlerinin bazı değişkenler ve yaşam doyumu ile ilişkisi (DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Örneği). *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 105-123.
- Kabasakal, Z., & Uz-Baş, A. (2013). Öğretmen adaylarında yaşam doyumunun yordayıcısı olarak problem çözme becerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 27-35.
- Kahriman, İ. (2005). Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon sağlık yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9 (1), 24-32.
- Kalkan, M., & Koç, H. E. (2008). Psikolojik doğum sırası bireylerin stresle başa çıkma stratejilerinin yordayıcısı mıdır? *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (30), 45-59.
- Karacan, E., Şenol, S., & Şener, Ş. (1996). Çocukluk ve ergenlik çağında sosyal fobi. *3P Dergisi Sosyal Fobi Ek Sayısı*, 4 (1), 28-33.
- Karatekin, H. (2013). *Benlik yapılarına göre başa çıkma stratejileri ve yaşam doyumunun incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Koçak, Ö. F. (2014). *Kişilerarası çatışmalar ve yaşam doyumu ilişkisi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Koçak, R., & İçmenoğlu, E. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zekâ ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyumlarını yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (37), 73-85.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Matheny, K. B., Curlette, W. L., Aysan, F., Herrington, A., Gfroerer, C. A., Thompson, D., & Hamarat, E. (2002). Coping resources, perceived stress, and life satisfaction among Turkish and American university students. *International Journal of Stress Management*, 9 (2), 81-97.
- Moller, V. (1996). Life satisfaction and expectations for the future in sample of university students: A research note. *South African Journal of Sociology*, 27 (1), 109-125.
- Murdock, N. L. (2012). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları olgu sunumu yaklaşımıyla* (F. Akkoyun, Çeviri Editörü). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (2.basımdan çeviri)
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who Is happy? *Psychological Science*, 6, 10-19.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J., & Tobin, S. S. (1961). The measurement of life satisfaction. *Journal of gerontology*, 16, 134-143.
- Oishi, S., Diener, E., Lucas, R. E., & Suh, E. (1999). Cross cultural variations in predictors of life satisfaction: Perspectives from needs and values. *Personal. Soc. Psychol. Bull.*, 25, 980-990.
- Onur, B. (2001). *Gelişim psikolojisi, yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. (5. Baskı). Ankara: İmge Kitapevi.

- Özdemir, M. (2015). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin duygusal zekâları ile yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Özgür, G., Babacan-Gümüş, A., & Durdu, B. (2010). Evde ve yurttan kalan üniversite öğrencilerinde yaşam doyumu. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1, 25-32.
- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etmenler. *Düşünen Adam Dergisi*, 7 (3), 4-9.
- Özkara, A. B., Kalkavan, A., & Çavdar, S. (2015). Spor bilimleri alanında eğitim alan üniversite öğrencilerinin yaşam doyum düzeylerinin araştırılması. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 3, 336-346.
- Paolini, L., Yanez, A. P., & Kelly, W. E. (2006). An examination of worry and life satisfaction among college students. *Individual Differences Research*, 4 (5), 331-339.
- Recepoglu, E. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı 1*, 311-326.
- Sahranç, Ü. (2007). *Stres kontrolü, genel öz-yeterlik, durumluluk kaygı ve yaşam doyumuyla ilişkili bir akış modeli*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sam, D. L. (2001). Satisfaction with life among international students: An exploratory study. *Social indicators research*, 53 (3), 315-337.
- Saruhan, N. (1996). *Ankara il merkezinde lise son sınıfa devam eden öğrencilerin atılganlıkları ile ana ve baba tutumları arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Seligman, M. E. P. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.
- Seydooğulları, S. Ü., & Çiftçi-Arıdağ, N. (2012). Examining life satisfaction levels of high school student in term of parental attitude and some variables. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4 (3), 752-767.
- Tataker, T. (2003). *Ergenlerin atılganlık düzeyi ile ruhsal sorunları arasındaki ilişkinin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Tuzgöl-Dost, M. (2006). Subjective well-being among university students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 188-197.
- Tuzgöl-Dost, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (22), 132-142.
- Tuzgöl-Dost, M. (2010). Güney Afrika ve Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35 (158), 75-89.
- Tümekaya, S. (2011). Türk üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşu yordayan sosyodemografik değişkenler ve mizah tarzları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36 (160), 158-168.
- Tümekaya, S., & Aybek, B. (2008). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin sosyo-demografik özellikler açısından incelenmesi. *Ç.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 387-402.
- Ünal, A. Ö., & Şahin, M. (2013). Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı değişkenlere göre yordanması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2 (3), 46-63.

- Wan, C. K., Jaccard, J., & Ramey, S. L. (1996). The relationship between social support and life satisfaction as a function of family structure: An analysis of four types of support. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 502-513.
- Wardle, J., Steptoe, A., Guliš, G., Sartory, G., Sêk, H., Todorova, I., Vögele, C., & Ziarko, M. (2004). Depression, perceived control, and life satisfaction in university students from Central-Eastern and Western Europe. *International journal of behavioral medicine*, 11 (1), 27-36.
- Yılmaz, S., & Ekinci, M. (2001). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde benlik saygısı ve atılganlık düzeyi arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4 (2), 1-10.